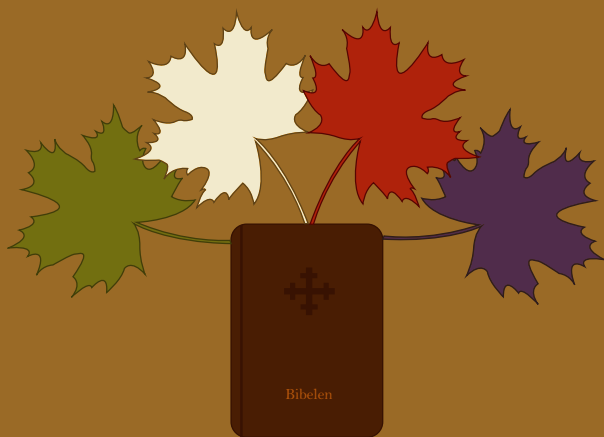

LØNNETREET

Å vokse inn i Bibelen gjennom kirkeåret

Kjell Arne Morland

Å vokse i kristen tro

Den kristne tro er fullverdig som barnetro

Det sentrale innholdet i kristendommen er så enkelt at man kan forstå det og leve trygt i det allerede når man er et barn. Lenge før man blir konfirmant, kan man lære utenat både Herrens bønn, Trosbekjennelsen og Budene, og man kan forstå hva tekstene betyr. Man kan bli vant til liturgien i en gudstjeneste slik at man kan være med på det som skjer. Troslivet er fullverdig allerede fra barnsben av. Jeg vet ikke av andre religioner som setter barnetroen så høyt!

Den kristne tro er samtidig noe man kan vokse mer og mer inn i gjennom hele livet

Paulus skrev en gang noe som lett kan misforstås: "Da jeg var barn, talte jeg som et barn, tenkte jeg som et barn, forsto jeg som et barn. Men da jeg ble voksen, la jeg av det barnslige." (1 Kor 13,11). Dette betyr ikke at den voksne troen er mer fullverdig enn barnetroen her i livet. Sammenhengen viser at Paulus mener at vi ikke blir kristent voksne før i Guds rike etter døden. Det er først da vi skal legge fra oss det barnslige. Men inntil så lenge kan vi leve

“Å VOKSE”-SERIEN BESTÅR AV 6 SMÅ HEFTER

-GLOBEN: Å vokse inn i trosbekjennelsen

-DIAMANTEN: Å vokse inn i Herrens bønn

-KOMPASSET: Å vokse inn i budene

-TREKLANGER: Å vokse inn i gudstjenesten

-LØNNETREET: Å VOKSE INN I BIBELEN GJENNOM KIRKEÅRET

-FEM FLOMSLYS: Å vokse inn i kirkens liv og oppdrag

i barnetroen. Likevel modner livet oss på en måte som gjør at vi stadig ser nye dybder i den. Vi kan vokse mer og mer inn i hva den betyr for oss. Voksenlivets erfaringer kaster ofte nytt lys over troens betydning.

Kristen vekst skjer ofte i dybden

Selv om tekstene i Herrens bønn, Trosbekjennelsen og Budene og i store deler av Liturgien alltid vil være de samme, kan vi øves opp til stadig å sette dem inn i nye sammenhenger. Tilsvarende er det med de hellige handlingene Dåp og Nattverd. Det er det

samme som skjer hver gang. Men betydningen kan sees på fra nye vinkler som kan fordype troen.

Jeg vil i seks små hefter forsøke å åpne opp for noen av de livsrommene som gamle og kjente tekster inviterer oss inn i. Hvert hefte vil ha en egen pedagogisk hovedinnfallsvinkel. Dermed ønsker jeg å gi et bidrag til at vi voksne kan vokse dypere inn i barnetroen. Utfordringen er ikke å lære stadig nye ting, men å se nye dybder i det som vi kan fra før.

**Skrevet av Kjell Arne Morland
Design av Ragnhild Morland**

© 2013

HEFTE 5:

LØNNETREET

Å vokse inn i Bibelen gjennom kirkeåret

Innhold

A INNLEDNING

s. 6

Tror vi at Bibelen kan forandre livet?
Ingen har vel hatt bedre anledning enn oss?
Ingen har vel hatt flere hjelpemidler enn oss?
Kirkeåret har vokst fram gjennom 2000 år
Konkrete hjelpemidler
Lesing med gudsnærvær
Hvilke deler av bibelen blir vi best kjent i?

B LØNNETREET

s. 13

Den vanlige inndelingen: En festtid og en veksttid
En annerledes inndeling: Lønnetreet med en Jesusside
og en kirkeside
Jesushalvåret
Kirkehalvåret
Lyset og speilbildet
Fire farger
To måter å lese heftet på

C JESUSHALVÅRET

s.21

Advent
Julefestuken
Åpenbaringstiden
Fastetiden
Påskefestuken
Påsketiden

D KIRKEHALVÅRET

s.41

Pinsefestuken

Treenighetstiden

2. til 6. søndag i treenighetstiden: Dåpen og kallet

7. til 10. søndag i treenighetstiden: Nåde som gave og utfordring

11. til 15. søndag i treenighetstiden: Guds tjenere

16. til 18. søndag i treenighetstiden: To store håp

19. til 22. søndag i treenighetstiden: Livet i verden

Søndagene i november: Helgenskaren og dommen

Datofestede merkedager

Temadager

E AVSLUTNING

s.58

To sider av samme tre

Greinene kunne vært flere

Livstreet

Lønnen er stor

TILLEGG:

s.60

Hjelpstoff til kirkeårets tekster

Utdypende om kirkeåret.

A. Innledning

Dette heftet vil invitere til å lese planmessig i verdens mest leste bok, Bibelen. Ingen annen bok er oversatt til så mange ulike språk. Kristne anser den som kirkens største skatt, for vi tror at den er Guds ord til oss.

Det er mange måter å lese Bibelen på. Dette heftet skal handle om en av dem, nemlig å lese Bibelen i lys av kirkeåret. Det trenger ikke ta så lang tid hver uke, men i løpet av tre år kan man få med seg mer enn 660 av de viktigste tekstene.

Tror vi at Bibelen kan forandre livet?

Paulus skriver sterke ord om hvilken kraft Bibelen har. De to sitatene som står i rammeavsnittene, er nok

skrevet først og fremst om Det gamle testamente (GT), for Det nye testamente (NT) var ikke samlet på hans tid. Men det som han skrev om GT, skulle i enda sterkere grad kunne skrives om NT! Paulus skrev både om betydningen av Skriftene helt fra barnsben av, og om at den som leser med omhu, kan risikere å bli forvandlet. Vi kristne har altså fått en Bibel av Gud som er "innblåst" av Ham, og som Ånden vil hjelpe oss til å forstå. Slik kan vi få nødvendig opplæring på en måte som kan forvandle oss! Les tekstene i rammene med ettertanke. Den som tror at Paulus har rett, kan vel ikke annet enn å avsette i det minste litt tid til å lese jevnlig i denne boka?

Paulus skrev til Timoteus: "Helt fra du var et lite barn, har du kjent de hellige skriftene, de som kan gi deg visdom til frelse ved troen på Kristus Jesus. Hver bok i Skriften er innblåst av

Gud og nyttig til opplæring, tilrettevisning, veiledning og oppdragelse i rettferd, så det menneske som tilhører Gud, kan være fullt utrustet til all god gjerning" (2 Tim 3,15-17).

Ingen har vel hatt bedre anledning enn oss?

Det er trolig bare på et felt at de første kristne hadde en fordel framfor oss som lever dag. I den første generasjonen av kristne levde fremdeles øyenvitnene som hadde møtt Jesus før og etter oppstandelsen. Vi må regne med at mange av dem reiste rundt til menighetene langs Middelhavet og fortalte om det de hadde sett og hørt. Det har nok gjort inntrykk. Jeg skulle gjerne ha møtt et av øyenvitnene.

På mange andre felt har likevel kristne i dagens Norge bedre muligheter enn noen kristengenerasjon før oss: Nå har vi fått samlet hele Det nye testamente, slik at vi kan lese både om Jesus og de første menighetene og lære av dem. Nå er boktrykkerkunsten oppfunnet, slik at hver eneste en

av oss kan ha Bibelen hjemme og studere den på egen hånd. Vi har alle sammen lært å lese. Vi har alle fått mye mer fritid enn tidligere generasjoner hadde. Vi kan til og med dra til Israel og se de bibelske stedene med egne øyne. Pensjonsalderen er forholdsvis lav, og helsa for eldre adskillig bedre enn før. De fleste kan se fram til en aktiv livsfase i eldre år, noe som eldre i tidligere generasjoner ikke kunne regne med å få.

Samtidig er konkurransen om tiden og oppmerksomheten vår større enn noen gang. Det forventes at vi følger med i media, både i aviser, på TV, på internett og Facebook. Nå har ofte begge ektefeller krevende arbeid utenfor hjemmet. Når barna vokser opp, tar det mye tid å følge dem til ulike aktiviteter. Hytteliv, ferie og hus krever også tid. Alt dette fører

Paulus skrev til menigheten i Korint at kristne har et helt annet utbytte av å lese i Skriftene enn det jødene har. For jødene "ligger sløret over deres hjerter hver gang det blir lest fra Moseloven", men

for kristne gjelder dette: "Vi, som uten slør for ansiktet ser Herrens herlighet som i et speil, vi blir alle forvandlet til dette bildet, fra herlighet til herlighet, og dette skjer ved Herrens Ånd" (2 Kor 3, 15. 18).

til at vi, på en helt annen måte enn tidligere generasjoner, må bevisstgjøre oss på hvordan vi bruker tiden vår.

Jesus var en gang på besøk hos to søstre. Marta var travelt opptatt med alt som skulle stelles i stand. Maria satte seg ned og lyttet til det Jesus hadde å si. Da Marta klaget på at Maria forsømte pliktene sine, svarte Jesus: "Marta, Marta. Du gjør deg strev og uro med mange ting. Men ett er nødvendig. Maria har valgt den gode del" (Luk 10,38-42). Ingen av oss kan unngå å leve et Marta-liv. Men vi kan vel alle rydde plass til at det får sine Maria-stunder?

Ingen har vel hatt flere hjelpemidler enn oss?

Uansett hvordan vi har det, går det an for alle å rydde rom for at Bibelordet kan få påvirke oss jevnlig. Helt fra middelalderen har kristne gitt hverandre et klokt råd: *Ingen dag uten i det minste ei linje!* Det er noe så å si alle kristne kan få til. På en eller annen måte kan vi sette av fem minutter hver dag, slik

at vi får lest minst et bibelvers som vi kan ta med oss ut i hverdagen. Det gir oss også tid til litt ettertanke, og en liten bønn som kan avsluttes med velsignelsen: Velsign oss Gud Fader, velsign oss Guds sønn, velsign oss Gud, du Hellige ånd.

De travleste livsfasene er vel de årene man har ansvar for barns oppvekst, eller man har ansvar for syke eller gamle i familien. Da har man minst tid til å prioritere tiden fritt. De fleste livsårene gir oss heldigvis større rom for egne valg, og dermed også større rom for å prioritere bibellesning. Vi har mange hjelpemidler vi kan bruke: Det finnes opplegg for *Jesusmeditasjon* og *Ordets skole*. Det finnes *kommentarbøker* til alle deler av Bibelen. Verbum forlag gir ut en *Bibelleseplan* med både dagens ord, dagens kapittel og dagens bønner fra Salmenes bok. En av mulighetene vi har, er å bruke kirkeåret bevisst.

Det kan være klokt å variere fra år til år hvilke hjelpemidler vi bruker. Dette heftet vil invitere

til å la "kirkeårsmetoden" være viktig i de neste to-tre årene.

Kirkeåret har vokst fram gjennom 2000 år

Det begynte med den årlige påskefeiringen. De første kristne var jøder, og de var vant til å feire påske. Derfor fortsatte de med det hvert år, men nå var det Jesu død og oppstandelse de feiret. Utpå 100-tallet ble det slik at den viktigste gudstjenesten ble feiret natt til første påskedag. Det var en våkenatt, og da var det mange som ble døpt. Man begynte også å forberede seg med en 40 dager lang fastetid, og fortsatte med en 50 dager lang gledesperiode fram mot pinsefesten.

I år 325 ble tidfestingen av påsken endelig fastsatt: Påskedag skulle feires på den søndagen som følger etter første fullmåne etter vårjevndøgn, som er 21. mars. Dermed følger altså påsken månefasene, og det betyr at påskedagen kan komme tidligst 22. mars og senest 25. april.

Det neste viktige steget ble tatt etter år 330 da kristendommen ble statsreligion, og da man avgjorde uenigheten i kirken om forholdet mellom Jesus som sann Gud og sant menneske. Man trengte en skikkelig markering av det vi kaller *inkarnasjonen*, det vil si at Gud blir kjøtt, at Gud blir menneske. Man var ikke vant til å feire fødselsdager den gangen, så derfor visste man ikke datoen for Jesu fødsel. Man valgte derfor å "omdøpe" den romerske solfesten 25. desember. Før feiret man den som en "fødselsdag for den uovervinnelige sol", nå ble den fødselsdag for Jesus som "rettferds sol" og "verdens lys". Denne festen måtte også forberedes, og i løpet av de neste hundre årene ble adventstiden til.

Dermed var man godt i gang, og kirkeåret utviklet seg mer og mer etter som tiden gikk. Her i Norge følger vi det vi kaller en nordisk modell, som har røtter helt tilbake til 500-tallet. Vi har satt overskrift på hver eneste søndag, og vi har gitt de fleste

av dem sitt spesielle særpreg. Dermed sikrer vi oss at de viktigste temaene i kristen tro kommer i fokus hvert eneste år. Noen temaer har fått egne temasøndager som ikke er bundet til en bestemt årstid, men som man kan plassere der det passer best. På den måten har vi fått hele 66 gudstjenester i kirkeåret, og i tillegg gudstjenester på 13 merkedager og 4 temadager.

På de fleste av disse gudstjenestene leses det tre tekster fra Bibelen. Hovedteksten er selvsagt fra et av evangeliene, for det er Jesusfortellinger og Jesusord som er viktigst for kristne. Men også Det gamle testamente hører med som en bakgrunn, og skriftene fra resten av Det nye testamente hører med som en aktualisering. Dermed blir det plass til snaut 200 tekster i et kirkeår. Likevel er det for lite, for Bibelen inneholder så mye. Derfor har vi i dag tre tekstrekker som veksler år for år, slik at vi får lest nærmere 600 tekster. I tillegg har også merkedagene og temadagene

sine tekstrekker. Dessuten har hver gudstjeneste fått sin egen fortellingstekst, som kan brukes særlig på gudstjenester med barn. De har også fått sin egen poetiske tekst som kan synges mellom de første to tekstlesningene. Disse overlapper ofte de som ellers er med. Dersom vi ser bort fra de poetiske tekstene, kan vi totalt lese oss gjennom hele 665 bibeltekster gjennom tre år når vi følger kirkeåret. Dermed blir kirkeåret mer enn en måte å forberede og feire kristne høytider på. Det blir også en pedagogisk hjelp til å bli kjent med 665 av de viktigste tekstene i Bibelen.

Konkrete hjelpemidler

Bakerst i heftet står en oversikt over ulike bøker og internettsider som kan være til hjelp når vi bruker "kirkeårsmetoden". Det enkleste er å kjøpe seg bibelselskapets *Bibelleseplan* som kommer ut til første søndag i advent hvert år. Der står én tekst for hver dag, og temaene følger kirkeårets rytme. Tekstene for de ulike

søndagene finner vi også bakerst i en ny *Bibelutgave*. De kan man lese i ettertanke og meditere over, kanskje som en forberedelse til å gå til gudstjeneste? Dersom man kjøper *Tekstbok for den norske kirke* (Verbum 2012), får man tekstrekkene for de enkelte søndager satt opp i den rekkefølgen de blir lest. Da slipper man å bla fram og tilbake i Bibelen, for de tekstene som hører sammen, er trykket sammen. Det er også

formulert en *Dagens bønn* for hver eneste søndag. Den kan hjelpe oss til å skjerpe blikket for hovedtemaene i tekstene.

En stor fordel med å lese Bibelen sammen med kirkeåret, er at budskapet da kan møte oss gjennom mer enn bibeltekster. Mange av kirkeårstidene har nemlig fine skikker knyttet til seg, både i gudstjenestene og i hjemmene. Dermed kan budskapet nå oss gjennom mange sanser:

Lesing med Guds nærvær

Dersom man leser søndagens hovedtekst i stillhet for seg selv, kan man gjøre det på en måte som kristne har brukt i hundrevis av år. Den lese måten kalles *lectio divina*, som betyr "guddommelig lesning". Målet er å lese Bibelen på en bedende, lyttende, oppmerksom og mediativ måte. Vi går gjennom fire stadier:

- Vi begynner med lesningen, som søker etter Guds impulser for livet vårt.
- Vi fortsetter med meditasjonen, som hjelper oss til å

stoppe opp for det som treffer oss.

- Så følger bønnen, der vi ber om at dette må kunne prege livet vårt.
- Vi avslutter med kontemplasjonen, det som nok er mest uvant for de fleste av oss. Her gleder vi oss over det vi har fått eller kan få del i.

Altså: Lesningen søker, meditasjonen finner, bønnen strekker seg etter noe, og kontemplasjonen gleder seg over nåden.

Hvilke deler av Bibelen blir vi best kjent i?

Den nye oversettelsen gjengir Bibelen på 1430 sider. Det kan være en fin erfaring å sette seg ned for å lese den i sammenheng som en roman. Dersom man i GT blar seg raskt gjennom lovtekstene i Mosebøkene, de fleste Salmene og Ordspråkene, trenger ikke det ta mer enn 60 timer!

Når vi følger kirkeåret, er det Johannesevangeliet vi blir best kjent med. Herfra leser vi 63 tekster, og det er nesten to tekster fra hver trykkside i min bibelutgave. Vi leser like mange tekster fra både Matteus (60) og Lukas (58), men siden disse evangeliene er lengre, blir det 1,3 tekster pr. side. Vi leser bare 27 tekster fra Markus, men mange av fortellingene hans er de samme som hos Matteus og Lukas, så vi har egentlig lest dem også i de andres versjon.

Vi leser hele 122 tekster fra Paulusbrevene og 54 tekster fra de andre brevene, noe som er 1,3 tekster pr. side. Vi

leser også nesten en tekst pr. side fra Apostelgjerningene (38), men bare 14 tekster fra Johannes Åpenbaring, som dermed er den boka vi blir minst kjent med fra NT.

I Det gamle testamente blir vi best kjent med Mosebøkene (63), profeten Jesaja (41) og Salmenes bok (36). Men utenfor disse skriftene leser vi bare en tekst fra hver 5. trykkside fra profetene ellers (44), og en tekst fra hver 10. side i de andre historiske (26) og poetiske (15) bøkene. "Kirkeårsmetoden" gjør oss altså mye bedre kjent med NT enn med GT.

B. Lønnetreet

Den vanlige inndelingen:

En festtid og en veksttid.

Den vanlige måten å inndele kirkeåret på, er å skille mellom festhalvåret og det festløse halvår. Det gir god mening ut fra måten kirkeåret har vokst fram på, og også ut fra at høydepunktene i festhalvåret er de viktigste hendelsene i Jesu liv: Det begynte med at han ble født (jul), nådde sitt høydepunkt med at han døde og stod opp igjen (påske), og fikk sin fortsettelse med at han sendte Den hellige Ånd til oss (pinse). Skal vi tenke ut fra historisk framvekst av kirkeåret, er dette den naturlige måten å inndele det på. Ulempen med en slik inndeling er at det festløse halvåret kommer litt i skyggen og kan oppleves som mindre viktig.

En annerledes inndeling:

Lønnetreet med en Jesusside og en kirkeside.

Når kirkeåret foreligger slik det er, står vi fritt til å leve oss inn i det ut fra en mer pedagogisk innfallsvinkel. Dersom vi lar pinsefesten innlede andre kirkehalvåret i stedet for å avslutte det første, får vi et spennende perspektiv også på det siste halvåret. Da kan vi la et Jesushalvår etterfølges av et Kirkehalvår, og vi kan se at begge halvårene har en parallell oppbygning.

Jeg vil sammenligne dette med å gjøre oss kjent med det store livstreet som Gud har plantet inn i verden. Jesus sier et sted: "Jeg er vintreet, dere er greinene. Den som blir i meg og jeg i ham, bærer mye frukt" (Joh 15,5). Dermed bruker han et fint bilde som får klart fram det nære fellesskapet han ønsker å ha med oss mennesker.

Jeg har tenkt å vri litt på det bildet, slik at det passer med den typen trær vi har i norsk natur. Jeg ser for meg et stort lønnetre midt på et jorde. Et slikt tre kan ha en tjukk stamme, opp til 4 meter i omkrets. Det kan gjøre et mektig inntrykk, siden det kan være opp til 25 meter høyt. Om høsten kan det ha en fargeprakt som ingen andre lauvtrær. Jeg kan sette meg under det og la blikket vandre oppover stammen inn i den mektige trekronen. Jeg kan også klatre i de kraftige greinene det har. Det henger to plakater i treet. Den ene henger på Jesussiden, den andre på Kirkesiden. Se litt på tegningen av treet på midtsidene før du leser videre.

Jesushalvåret

Jeg setter meg først på den siden av treet som har kart over Israel på en plakat.

Nederst ser jeg toppen av brede og dype røtter. I adventstiden er det særlig to av dem som er i fokus: Jeg ser toppen av *Profetrotta*, for profetene i Det gamle testamente forutså at Jesus skulle komme til frelse

for verden. Jeg ser også toppen av *Mariarota*, for 9 måneder før Jesu fødsel kom det en engel med et budskap til Maria, og Maria ble gravid ved et Guds under.

Jesus måtte bli født og bli voksen før han kunne begynne sitt virke. Nå går røttene over i stammen på treet. Vi feirer Jesu fødsel i jula sist i desember (pkt 1a). Så tok det 30 år før han ble voksen nok til å kunne stå fram med autoritet. Da ble han døpt av Johannes og den Hellige ånd kom ned over ham som en due (pkt 1b). Dette markerer vi i starten av januar hvert år.

Litt oppe på trestammen ser vi ei grein med kart over Israel (pkt 2). De neste søndagene i kirkeåret forteller oss nemlig om ulike sider ved det som Jesus gjorde mens han vandret rundt i landet. Det viktigste han gjorde, kan formuleres slik: *Han forkynte Guds ord og viste Guds kjærlighet overfor alle mennesker.* Derfor bærer greina mange vakre blader. Så blir det fastetid, og vi minnes

om at Jesus gikk lidelsesveien (pkt 3). Det blir påske, der vi først minnes Jesu lidelse og hans død på korset. Vi ser at greinene og stammen danner en korsform. Jesus møtte motstand gjennom hele sitt virke, men det toppet seg den siste uka og på Langfredag. Så stod Jesus opp fra graven og viste seg i 40 dager (pkt 4a). Da er det som trekronen brer seg utover til en flott tretopp. Dernest dro Jesus opp til himmelen og inntok plassen ved Guds høyre hånd (pkt 4b).

Dermed har vi søndag etter søndag gjennom en lang og mørk vinter, fått mye å glede oss over. Vi har gang på gang fått påminnelser om Guds store kjærlighet mot oss. Når våren kommer, blir vi minnet om det viktigste: Jesu død og oppstandelse, som innebærer seier over synden og døden. Ingen av oss er vel i tvil når vi feirer påske at dette er et godt budskap. Derfor er trekronen tegnet ekstra stor og fin. Selv om de aller fleste bibeltekstene i Jesushalvåret handler om det som symboliseres med

trestammen, betyr det mest for oss at Jesus stod opp og lever i dag. Dermed kan han fylle kirkens liv med sin kraft, noe som tekstene i neste kirkehalvår utdyper.

Kirkehalvåret

Når vi flytter oss over til den siden av treet der en plakatt med jordkloden henger, kan vi også se toppen av røtter som går ned i jorden. De to viktigste er de samme hendelsene som dannet avslutningen på Jesushalvåret.

Den ene rota er *Disippelrota*. Kirken startet nemlig med de 12 disiplene som fulgte Jesus gjennom de tre årene han virket. De fikk grundig opplæring underveis, og særlig ble de første ukene etter påske avgjørende. I Apg 1,3 skriver Lukas at Jesus i den tiden ville gi dem klare bevis på at han levde, slik at de ikke skulle være i tvil om det. Tenk på Tomas – han fikk kjenne med fingeren. Tenk på den gangen Jesus spiste fisk mens de så på – slikt gjør ikke et gjenferd. I tillegg hadde Jesus mye undervisning: Han talte

om det som hører til Guds rike. Han holdt "bibeltimer" for disiplene, og forklarte dem sammenhenger de ikke hadde forstått før. På denne måten gjorde han disiplene klar til innsats i kirkens liv!

Den andre rota er *Himmelfartsrota*. Når Jesus inntok plassen ved Guds trone, var ikke det bare et toppunkt i Jesushalvåret, men også et fundament for Kirkehalvåret. Jesus kunne nå begynne å utnytte Guds evne til å være usynlig til stede overalt på jorda. Overalt der kristne mennesker ber til Jesus, kan han være for å høre! Han er ikke bundet til å være et sted om gangen, men kan være overalt samtidig! Han kan bo i hjertene våre, sier Paulus. Dermed har Jesus også gjort seg til klar til innsats i kirkens liv!

Når vi ser oppover kirketrestammen fra denne siden, ser vi tydelig at Jesu liv gjentar seg i kirkens liv:

Også nå begynner det med en fødsel, kan vi si: Nå er det kirken som blir født (pkt 1).

Også nå skjer det noe som minner om Jesu dåp da Ånden kom over ham: På pinsedagen kom Ånden over disiplene på en så sterk måte at over 3000 mennesker ble omvendt og døpt. Kirkens liv begynte på tilsvarende måte som Jesus startet sitt virke. Men nå var det ikke nødvendig å la det gå 30 år mellom fødsel og Åndsgave, nå skjer alt samme dag!

Det henger ikke et kart over det vesle landet Israel på denne siden av kirketreet, men det er tegnet en globus som viser hele jordkloden (pkt 2). Det skal få fram at Jesus nå virker gjennom alle kristne som er døpt og tror på ham. Han er ikke lenger en person som vandrer omkring i Israel et sted om gangen. Nå lever Jesus i millioner av kristne over hele jorden, og han virker gjennom oss! Vi gjør det samme som Jesus gjorde i sin tid. Det kan formuleres slik: *Kristne forkynner Guds ord og viser Guds kjærlighet overfor alle mennesker.* Det oppdraget fikk vi mange ganger, for eksempel i Apg 1,8 der Jesus sier: "Dere skal være mine vitner

... helt til jordens ender". Derfor bærer også denne greina mange vakre blader.

Vi har altså fått en stor oppgave som kristne: Evangeliet om Jesus skal bringes ut til hele verden. Vi lever i misjonens tid! Søndag etter søndag utover sommeren og høsten får vi høre om ulike sider ved å leve slik. Vi skal minnes om hva det vil si å leve som en kristen, slik at vi kan vokse i både tro, håp og kjærlighet. Gud bruker oss som redskaper, og han utrustrer oss til tjenesten. Men han forbereder oss også på at det kan vekke motstand som koster oss lidelser.

Så går kirkeåret mot slutten, og i november skal vi særlig bli minnet på hva som er målet for det hele: *Fullendelsen*. Da skal det også være både lidelse og oppstandelse, slik som det var på slutten av Jesu liv på jorden. Kristne har hele tiden måttet tåle forfølgelser, slik som Jesus gjennom hele livet møtte mye motstand, og på slutten skal det komme en siste trengselstid, som heldigvis skal være kort

(pkt 3 midt i korsformen). Så skal Jesus komme igjen, og alle døde skal stå opp fra gravene (pkt 4a), før de som frikjennes i den store dommen skal følge Jesus inn i fullendelsen (pkt 4b). I november begynner vi med *Allehelgensdagen*, og vi avslutter kirkeåret med *Domssøndagen*, og ofte har også en av søndagene i mellom det evige liv som tema. Jesus ønsker at så mange som mulig skal komme seg velberget gjennom den siste dommen, slik at de kan bli med i den store, hvite flokken som får oppleve kjærligheten i det evige livet. Selv om de tekstene som handler om dette håpet ikke er så mange, fortjener saken at trekronen tegnes stor og mektig også på denne siden av treet.

Fire farger

Helt fra 1200-tallet har det vært vanlig å bruke fire ulike liturgiske farger ved gudstjenester i kirkene. I likhet med lønnetreet om høsten, har også kirkeårstreet sin fargeprakt.

Vi kan godt si at *grunnfargene er hvitt og grønt*: Alle levende lys i kirkene er hvite. Det har sin grunn i at enhver søndagsgudstjeneste er en feiring av Jesu

oppstandelse, og derfor blir gledespreget alltid markert.

Alle søndager skal på en eller annen måte bidra til kristen vekst, derfor er grønt den naturlige fargen. Den brukes på den stolaen som presten har utenpå den hvite albaen sin, på kledet ved lesepult og prekestol, og helst også på den flotte messehakelen som brukes under nattverd. Men dersom spesielle grunner tilsier det, kan fargene på disse stedene

Lyset og speilbildet

Når vi ser kirkeåret på denne måten, blir det andre halvåret svært viktig. Kanskje kan det bli enda tydeligere ved at vi bruker en annen sammenligning:

- Vi kan se det slik at vi i første halvåret er mest opptatt av å se på Jesus som *lyset* fra Gud, det som skinner inn i en verden som altfor ofte er altfor mørk.
- I det andre halvåret, derimot, er vi mest opptatt av hvordan vi kan bli *speil* som speiler dette lyset videre til andre. Nå er det vi som er Jesu hender og føtter i verden. Hver enkelt av oss er kalt til å være Kristus-etterfølgere på den måten at kirkens liv gjenspeiler Jesu liv. Vi har fått Åndens kraft til å klare dette. De fleste søndagene i denne perioden vil derfor fokusere en bestemt side ved det kristne livet som vi er kalt til å leve. Det er derfor dumt at mange av disse viktige søndagene faller midt i ferietiden, da vi er mer innstilt på å slappe av, enn på å leve oss inn i bibeltekster.

veksle, i alle fall på stolaen som presten har på seg. Her gjøres det ulikt i de to kirkehalvårene.

innimellom kommer det enkeltdager med andre farger, fordi de har et spesielt preg.

Det er enklest i det andre kirkehalvåret. Det starter i rødt, fordi pinsen er Åndens høytid. Vi minnes om at kirkens liv blir båret av den kraften som Ånden gir oss. Resten av treenighetstiden er i all hovedsak grønn, fordi vi skal vokse i dybden og forståelsen av hva det vil si å leve som kristen kirke i verden. Men

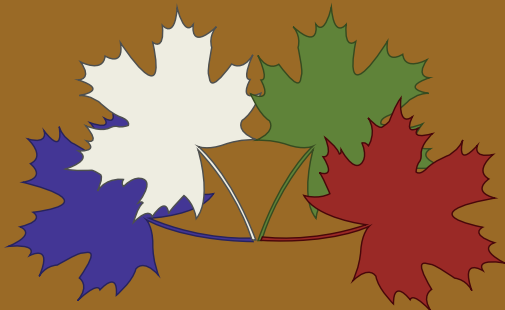
I *Jesushalvåret*, derimot, fører feiringen av jul og påske til at vi får lange perioder med andre farger: Før juledagen har vi fire ukers adventstid som forberedelsestid i fiolett, og etterpå har vi harto uker i festtid med hvitt. Før påskedagen har vi nesten sju ukers fastetid som forberedelsestid i fiolett, og vi har hele sju uker med

• **Hvitt er fargen for Kristus-høytidene, fest og glede. Brukes også ved bryllup**

• **Rødt er fargen for Ånden og kirken, blod, ild og martyrium**

• **Fiolett er fargen for forberedelse, bot og sorg. Brukes også ved gravferd**

• **Grønt er fargen for vekst**

festtid i hvitt. Da blir det ikke så mange søndager i mellom til å bruke grønt, bare søndagene i det vi kaller åpenbaringstiden.

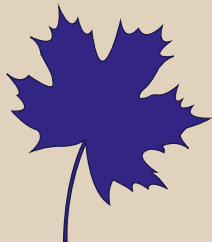
På den måten kan fargene i kirken bli oss til hjelp når vi kommer til en gudstjeneste. Vi kan se hvilken farge som brukes, og dermed har vi fått et viktig signal om dagens preg.

To måter å lese heftet på

Det som står i de neste hovedavsnittene, kan man først lese gjennom i sammenheng for å få en oversikt. Da trenger man ikke lese nøye med tid til ettertanke, for poenget er å få hjelp til å se de store linjene.

Dernest kan man repetere hovedkapitlene om Jesushalvåret og Kirkehalvåret avsnitt for avsnitt ved starten av en ny periode i kirkeåret. Da kan man gi seg bedre tid, for nå er poenget å få inspirasjon til å ta til seg hovedbudskapet i den perioden som er aktuell akkurat nå. I dette heftet er det ikke plass til mer enn å gi noen hovedtanker. Det er heller ikke plass til mer enn å fokusere evangelietekstene. Litteraturlista bak gir tips til hvor man kan skaffe seg mer hjelp.

C. Jesushalvåret

ADVENT

Liturgisk farge er fiolett.

Hovedsiktet er å forberede oss til å feire julefesten på en god måte.

Kirkeåret begynner med adventstiden. I fire søndager på rad skal vi innstilles på å feire julehøytiden med glede.

Da Jesus ble født, ble Gud menneske. Det var starten på den viktigste delen av Guds redningsaksjon i vår verden.

Første søndag setter fokus på *starten*: Vi blir minnet om hva som var hovedhensikten med at Guds sønn kom til jorden: Han skulle hylles som en frelseskonge (1. tekstrekke), han skulle oppfylle en Jesaja-profeti om frelse for undertrykte (2. rekke), han skulle komme som både profet, tempelrenser og undergjører (3. rekke).

Andre søndag setter fokus på *slutten*: Jesus skal en gang komme igjen for å opprette sitt evige frelsesrike. Det vektlegges at vi kan se fram mot denne dagen med glad forventning. Dermed har vi spent en bue mellom starten og slutten på Jesu virke, og blitt minnet om at vi lever i tidsrommet mellom Jesu første komme, som brakte mye godt inn i verden, og hans siste komme, som skal gi oss enda større grunn til glede.

Tredje søndag setter *døperen Johannes* i fokus. Det var han som i sin tid forberedte jødene på å ta i mot Jesus. På denne søndagen slipper han til for å forberede oss på å gjøre det samme.

Fjerde søndag er helt omformet i den nye tekstboken. Nå er søndagen blitt en refleks av tekstene fra *Maria Budskapsdag*, som vi feirer 9 måneder før jul for å markere at vi tar jomfrufødselen på ramme alvor. Men det passer fint å gjenta motivene derfra like før jul også, gjennom Marias lovsang (1. rekke) og

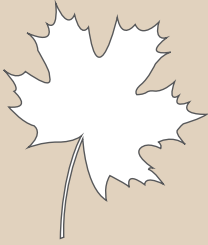
budskapene til Maria (2. rekke) og til Josef (3. rekke). I disse tekstene settes det også fine ord på hva det betyr for oss at Guds egen Sønn kom til jorden som et lite barn.

Feiring eller forberedelse?

Det som kan bli en fare med adventsfeiringen hos oss, er at vi tar ut for mye av festen og gleden på forskudd, slik at vi på en måte har tømt oss før juledagene kommer. Vi har så mange flotte tradisjoner med adventskranser og adventskalendere både hjemme og gjennom programmer på TV. Det er juleavslutninger både i barnehager, i klasserom og på arbeidsplasser. Det tennes julegraner på torgene og henges julelys langs hovedgatene. I kirkene har vi både julekonserter, Vi synger julen innsamlinger, barnehagesamlinger og skolegudstjenester. Alt dette er fine tiltak, for vi trenger gode opplevelser

i mørketida. For i tillegg til alt dette, har vi jo alt maset med å tenke ut og kjøpe inn fine julegaver til hverandre.

Faren med denne utviklingen er at det blir for mye feiring på forskudd. Det bryter med adventstidens hovedhensikt. La oss konsentrere oss om de skikkene som kan gjøre oss forventningsfulle, slik at vi får lyst til å feire skikkelig i uka som kommer etter julekvelden! La oss søke dybdevekst inn mot julens budskap. Dersom vi mediterer over bibeltekstene på hver enkelt av adventssøndagene, får vi god hjelp til det.

JULEFESTUKEN

Liturgisk farge er hvit.

Hovedsiktet er å feire det store underet at Gud ble menneske

Det er gammel skikk i kirken at de tre store høytidene feires åtte dager til ende, slik at feiringen både starter og slutter med en gudstjenestedag. Julefestuka er den mest intense av de tre festukene. De årene vi har søndag i romjula, kan vi feire hele 7 ulike typer gudstjenester i løpet av 9 dager! Det skyldes at det er tre viktige temaer som flettes inn i hverandre.

1. Feiringen av at Gud ble menneske

Det viktigste er selvsagt at vi feirer det store underet at Guds sønn ble født til å leve et vanlig menneskeliv. Det er egentlig en utrolig hendelse, som ingen andre religioner kan oppvise make til. Det er mange religioner som sier mye fint om Guds kjærlighet til mennesker, men bare vi kristne tror på en Gud som var så glad

i oss at han frivillig tok på seg den ekstrabelastningen det var å leve et vanlig menneskeliv fra fosterstadiet av. Det gir ikke bare tekstene, men også alle de flotte julesalmene oss god anledning til å bli takknemlige for.

For 50 år siden var det juledagen som var den store festdagen. Det er da den høytidelige teksten fra Joh 1,1-14 blir lest. Julaften ble feiret i hjemmene, og der hadde man i de ulike familier både lest juleevangeliet, sunget julesanger mens man gikk rundt juletreet, spist god mat og gitt hverandre gaver. Nå er det blitt vanlig å feire også julaften i kirkene, med familie gudstjenester og fulle kirker. Dermed er også Luk 2,1-20 blitt en hovedtekst i kirkene. Gudstjeneste julenatt er ikke så vanlig hos oss, men mer utbredt i katolsk tradisjon.

Avslutningen av julefestuken kommer 8 dager etterpå, nemlig på *nyttårsdagen*. Skikken i det gamle Israel var at gutter ble omskåret og fikk navn 8 dager etter fødselen. Dermed blir navnet Jesus hovedtemaet på denne dagen, og det legges vekt på å holde fram hva det navnet betyr for Jesu gjerning den gang og for våre liv i dag. Dersom det har vært en *romjuls søndag* imellom, har også Anna og Simeon fra Luk 2 fått slippe til med sine lovsanger om Jesusbarnet.

2. Nyttårsskiftet

I vår kultur faller det seg slik at julefestuken avsluttes samtidig som vi har nyttårsskifte. Dermed får vi en fin kombinasjon. Det å leve i Jesu navn kan gjøres til et program for det nye året som vi begynner på. Vi kan også ha gudstjeneste ved midnattstider som er mer preget av å se tilbake på det gamle året og inn mot det nye.

3. Stefanusdagen

Da julefeiringen ble lagt til 25. desember, oppstod det et

problem i kirken. Man hadde i flere hundre år på 26. desember markert dagen for den første kristne martyr som måtte dø for sin tro. Hva skulle man gjøre med denne "kollisjonen"? Kunne en martyrdag knyttes til julefeiringen? Ja, for julefortellingen har også sine skyggesider: Jesus måtte flykte til Egypt ganske snart etter fødselen, og mange guttebarn i Betlehem ble drept like etterpå. Det har alltid vært slik at kristne har måttet lide for sin tros skyld, og slik er det også over hele verden i dag. Dermed er det en sterk realisme i det å feire det store underet den ene dagen, for dagen etter å bli minnet om at det kan koste å tro på det. Da er den liturgiske fargen blodets farge, nemlig rød.

Det er likevel slik at de fleste kirker i Norge ikke feirer Stefanusdagen. Man trenger begge juledagene for å feire Jesu fødsel, for man har ikke mannskap til å nå over alle kirkene på juledagen. Dermed må Stefanusdagen vike, for det viktigste er at man i alle kirkene får feiret skikkelig at Gud ble menneske!

ÅPENBARINGSTIDEN

Liturgisk farge er grønn, men det begynner med hvitt på åpenbaringsdagen. Hovedsiktet er å utdype hvem han egentlig er, han som ble født på julekvelden, og hva det han gjorde, betyr for livet vårt.

Det kommer nå noen grønne vekstsøndager mellom julemarkeringen og påskemarkeringen. Nå har vi feiret det vesle Jesusbarnet. Vi har feiret at Gud ble et sant menneske. Nå skal vi sette fokus på hvem dette barnet vokste opp til å bli. Vi skal bli minnet om at mannen Jesus er sann Gud.

Det varierer fra år til år hvor mange søndager denne tiden kan ha. Når påsken kommer tidlig, blir åpenbaringstiden kort, når påsken kommer sent, blir den lang. Men uansett har den en felles åpning og en felles avslutning.

I.

De tre første søndagene

Det er egentlig 6. januar som er den store dagen i etterkant

av jula. I ortodokse kirker feirer de fortsatt både julaften og Jesu dåpsdag på denne datoen, fordi det er svært gammel tradisjon for å hevde at Jesus ble døpt på sin 30 års fødselsdag den 6. januar. Men når vestkirken begynte å feire Jesu fødsel ved solsnu to uker tidligere, begynte man i stedet å bruke 6. januar til å feire at vismennene kom fram til stallen for å tilbe Jesus. Dermed ble 6. januar en dag for å feire både Jesu dåp og Helligtrekongersdag. Problemet for oss er at denne datoen sjelden treffer på en søndag. Det løste man ved å fordele feiringene på søndagen før og søndagen etter 6. januar. Søndagen før har man kalt Kristi åpenbaringsdag og søndagen etter markeres Jesu dåpsdag.

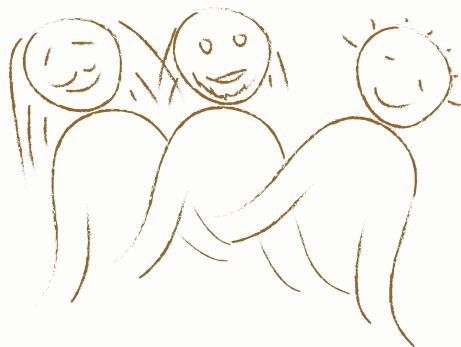

Hovedteksten på *Kristi Åpenbaringsdag* er altså teksten om vismennene som kom til Jesusbarnet med sine gaver (1. rekke). De var blant de første som forsto hvem Jesus var, og er forbilder for oss i å tilbe ham. Vi får også høre om at Jesus allerede som 12-åring hadde et spesielt forhold til tempelet og kalte det sin Fars hus (2. rekke). Da han ble voksen, sa han at han var kommet som Guds lys til frelse for verden (3. rekke).

Jesu dåp er i fokus i alle tre tekstrekkene på *2. søndag i åpenbaringstiden*. Ved den hendelsen trer den treene Gud klart fram: Mens Ånden daler ned over Jesus, lyder Guds røst fra himmelen, og den proklamerer at Jesus er Guds sønn. Det er naturlig å knytte denne hendelsen til vår egen

dåp. Da fikk vi Ånden, og det lød det en prestestemme over hodet vårt som proklamerte at vi var blitt Guds barn.

Hovedteksten på *3. søndag i åpenbaringstiden* er teksten om vinunderet i Kana (1. rekke). Det var det første tegnet som Jesus gjorde. Da åpenbarte han sin herlighet, og disiplene ble forbilder for oss fordi de trodde. Det går en fin forbindelse fra dette underet til oss: Fremdeles er det slik at Jesus bruker vin til å formidle sin glede til oss, nå i form av nattverdens vin. På denne søndagen møter vi også den samaritanske kvinne som forstår at Jesus er Messias (2. rekke), og vi hører noen triumferende ord om at Jesus er Guds sønn som viser oss hvem Gud er, nemlig en Gud som gir nåde (3. rekke).

2. Mellomperioden

Den neste perioden i åpenbaringstiden kan variere mellom ingen og tre søndager, alt etter hvor tidlig påsken kommer. De søndagstemaene som ikke blir brukt, kommer igjen i november på slutten av kirkeåret. Dermed får vi med oss temaene selv om vi mister dem i åpenbaringstiden.

På *fjerde og femte søndag* møter vi Jesus som gjør ulike undere: Han helbreder mange blinde og syke. Da han til og med viste at han har makt over storm og bølger, tilba disiplene ham og sa: "Du er i sannhet Guds sønn" (Matt 14,33).

Tekstene for *sjette søndag* kommer som regel i november som 24. søndag i treenighetstiden. Derfor er endetiden i fokus nå. Den som vil bli med i Guds evige rike, må bekjenne at Jesus er Guds Hellige som har det evige livs ord (1. rekke), må leve som trofast tjener (2. rekke) og må holde seg åndelig våken og rede (3.rekke).

3. De tre siste søndagene

De siste tre søndagene vektlegger de viktigste sidene ved Jesu gjerning: Forkynnelsen, løfteoppfyllelsen og korsdøden.

På *Såmannssøndagen* får vi ulike lignelser der Jesus sammenligner sin forkynnelse med det å så korn eller frø i jorden, slik at det vokser opp og bærer frukt. Denne søndagen kalles ofte også for Bibeldagen, for det er gjennom Bibelordet at han gjør dette såmannsarbeidet i verden i dag. Dette er den ene viktige siden ved Jesu oppdrag: Han skulle forkynne ord fra Guds himmel, inn i vår verden, slik at vi kan komme til tro og vokse i den!

På *Kristi forklarelsesdag* er det teksten om Jesu forklarelse på berget som er tekst i alle tre rekkene, fra ulike evangelier hver gang. Dette er vel den episoden i Jesu liv der det blir aller klarest for disiplene at Jesus var Guds sønn, og også at han kom for å oppfylle alle løftene om frelseren som finnes i Det gamle testamente. Fra denne fortellingen stråler

det et guddommelig lys som er helt spesielt.

Like før fastetiden begynner, er det tid for *Fastelavnssøndag*. Nå skal den andre viktige siden ved Jesu oppdrag understrekes: Han gikk frivillig mot døden for vår skyld. I 1. rekke får vi tre utrolig sterke tekster om kjærligheten, men de to andre rekkene er mye tydeligere på at Jesu kjærlighet førte ham mot døden på korset.

Festdager før fastetiden

Det er knyttet mange glade skikker til fastelavnshelgen, siden det er siste festhelgen før den lange fastetiden begynner. I katolske land som Brasil lyder sambarytmene i gatene og folk feirer karneval til langt på natt. Karnevalsfeiring er kommet til barnehager og skoler i Norge også, men på grunn av vinterferien blir den ofte lagt til andre helger. I noen menigheter har man også begynt å ha en egen karnevalsgudstjeneste for barn.

Det er ganske vanlig å servere fastelavnsboller som er ekstra gode, gjerne med krem. Sanitetskvinnene selger fastelavnsris som vi kan pynte med, en rest av den gamle skikken der barn som stod tidlig opp, kunne rise foreldrene sine fordi de sov for lenge. På feitetirsdag skal man ha et siste godt kjøttmåltid før den lange fastetiden begynner, gjerne med røkt kjøtt. Det er fint med noen slike skikker i hjemmet, for det støtter opp om opplevelsen av kirkeåret på en god måte.

FASTETIDEN

Liturgisk farge er fiolett, men hvitt på Maria budskapsdag.

Hovedsiktet er å bli minnet om at livet er en kamp mot Den onde og at vi er kalt til å følge Jesus på lidelsesveien.

Det er på en måte Langfredagsfortellingen som har bestemt temaene for hele fastetiden. Etter skjærtorsdagsmåltidet begynte Jesu store lidelser for vår skyld, de som endte med at han ble drept på korset. Han led mye og ofret mye. Vi kristne må også være forberedt på at det kan koste å være kristen. Vi skal i disse ukene bli minnet om at vi også må regne med å måtte tåle lidelse og være villige til å ofre. Langfredagen avslører dessuten all den ondskapen som mennesker omkring ham ble drevet av. På tilsvarende vis er det i dag: Djevelen forsøker å friste oss til å gjøre det onde mot hverandre, mens Gud kaller oss til å kjempe godhetens sak i verden.

I. Ukedagene er viktigere enn søndagene

Fastetiden skal vare i 40 dager, fordi Jesus fastet 40 dager i ørkenen ved starten av sitt virke. Men søndagene faller utenom, derfor strekker fastetiden seg over 46 dager, fordi hver eneste søndag er Jesu oppstandelsesdag. Dermed har vi en utfordring: Det er det vi gjør på ukedagene som er viktigst i fastetiden, og det må vi ta regien på selv. Men til forskjell fra adventstiden, har vi ikke så sterke tradisjoner på hva vi kan gjøre.

Fasten starter på *Askeonsdag*. Det er ikke alle menigheter som har gudstjeneste denne dagen, for det er vanskelig å samle folk på en hverdag. Uansett kan vi lese tekstene og tenke over hvordan vi kan

”faste” på en klok måte i vår tid. Dagens bønn betoner at det kan skje når vi er ”utholdende i bønnen, trofaste i kjærligheten og helhjertet i kampen for rettferd”. Det går an å tegne seg med et askekors på pannen hjemme også. Det er et botstegn. I det gamle Israel kunne man kle seg i sekk og aske når man ville gjøre bot. Vi nøyer oss med en symbolsk markering av at vi vil ta kristenlivet på alvor..

Det er bare fire av de neste seks søndagene som har fått sitt eget fastetema, og ofte faller minst en av dem også bort.

- *Palmesøndag* må alltid brukes til å markere Jesu inntog i Jerusalem, og det var jo en festdag.

- Dessuten feirer vi *Maria budskapsdag* på en av disse søndagene, fordi vi tar budskapet om jomfrufødselen på alvor og feirer Jesu unnfangelse ni måneder før julaften. Dette feires på den søndagen som er nærmest 25. mars, og fortrenger

dermed en fastesøndag. Men når påsken er tidlig, markerer vi den på søndag før palmesøndag, for vi vil ikke at den skal erstatte noen av markeringene i den stille uke.

- I tillegg kommer at det ofte er familiegudstjeneste i forbindelse med trosopplæringen i denne tiden, og da passer fastetidens voksne tematikk ofte dårlig.

2. Temaer på de fire fastesøndagene

Første søndag i fastetiden setter fokus på hvor viktig det er å motstå farlige fristelser. Jesus holdes fram som eksempel for oss, både på å motstå fristelser fra Djevelen (1. rekke), fra Peter (2. rekke) og fra seg selv i Getsemanehagen (3. rekke).

Andre søndag setter fokus på at det ofte kan være en kamp å beholde troen i en vanskelig verden. Det holdes fram forbilder fra den kanaaneiske kvinne (1. rekke), fra en syndefull kvinne som salvet Jesus (2. rekke), og vi får høre om kampen for å komme inn gjennom den trange dør (3. rekke).

Tredje søndag setter fokus på at livet også er en kamp mot Satans og de onde ånders makt. Jesus overvant dem i sitt liv, nå er det vi som bevisst må velge hver eneste dag å hengi oss til Gud i stedet for til Satan.

Fjerde søndag er den mest gledesfylte av disse fastesøndagene. Nå settes det fokus på hva det førte til at Jesus kjempet seg gjennom lidelse og død for vår skyld. Da kunne han forhindre at vi gikk til grunne (1. rekke), da vant han oss evig liv (2. rekke med Joh 3,16) og da ble han livets brød (3. rekke).

3. Muligheter på uke-dagene før palmesøndag

Vi har mange muligheter til å sette et spesielt preg på denne tiden hjemme. Noen av dem er enkle å få til fordi de ikke krever mye tid. Vi kan ha fiolette lys, duker og servietter i denne tiden. Kirkens Nødhjelp har utviklet mye hjelpestoff til denne tiden, se egen tekstboks. Andre skikker krever at vi rydder godt rom for å få tid til

dem. Det går an å følge opp den gamle skikken med å faste fra godt matstell i denne tiden, slik at tid frigjøres til lesing og bønn. Like effektivt kan det være å ha "mediefaste", slik at mindre tid brukes til aviser, TV og internett disse ukene. I mange hundreår var fasten en tid for dåpsforberedelse og for mer intens undervisning av alle kristne i katekisme og kristen livsførsel.

Materiell fra Kirkens Nødhjelp

- De har en enkel *fastebøsse* som man kan ha hjemme og legge penger på i disse ukene. Den tømmes under den store innsamlingsaksjonen i uka før palmesøndag.
- De har laget et arbeidshefte for barnefamilier: *Usynlig middagsgjest*
- De har laget aktivitetsforslag for alle typer familier, med fokus på ansvaret for miljø og rettferdighet: *Familiens fastekalender*.
- Det har også et forslag til *regnbuekalender* som motstykke til adventskalenderen. Da tennes et lys i hver av regnbuens farger etter hvert som fastesøndagene kommer, og vi blir minnet om en side ved ansvaret for verdens liv.

JESUSHALVÅRET

4b

Jesu himmelfart til Guds trone

4a

Jesus står opp og viser seg i 40 dager.

3

Jesus lider og dør

2

Jesus virker i Israel

1b

Jesus blir døpt, og får Ånden

1a

Jesu fødsel

KIRKEHALVÅRET

4b

Fullendelsen
i Guds evige rike

4a

Jesus kommer igjen,
alle døde står opp til dom

3

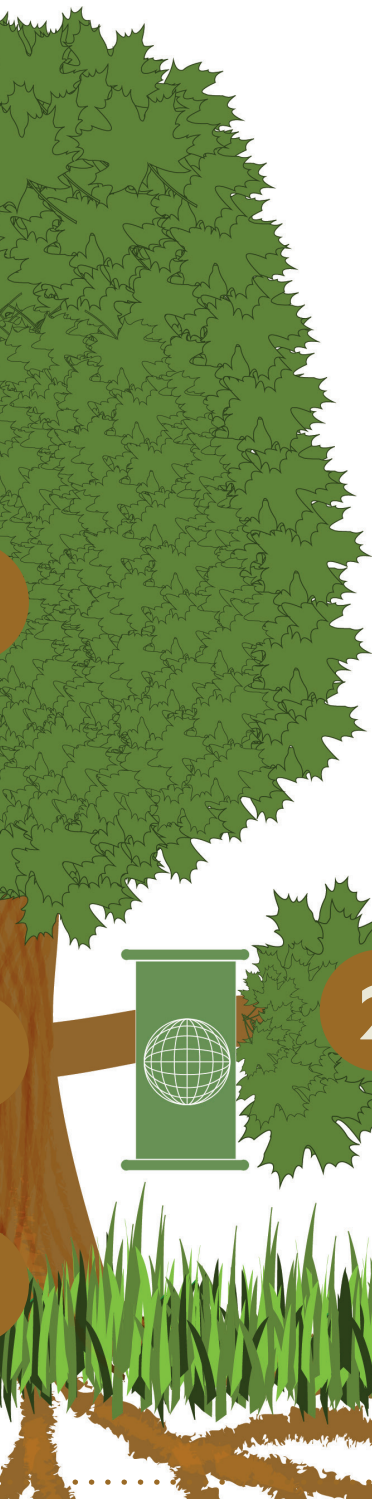
Kristne lider,
særlig mot slutten

2

Kirken virker i hele verden

1

Pinse; Kirken blir “født”,
Åndsgave og massedåp

Lesing og bønn

- Det er lang tradisjon her i landet for å lese seg gjennom ei fastebok disse ukene. Den mest klassiske er boken til den danske presten A. Fibiger fra 1911: Guds Lam. Den følger Jesu lidelses historie fra skjærtorsdag av, og kommer stadig i nye opplag. Men det finnes også flere bøker med liknende opplegg med lange eller korte betraktninger for hver dag.
- Det går også an å bestemme seg for å lese ei bok som ikke er knyttet til faste, men mer allment til det å leve det kristne livet. Da blir fastetiden ei tid for fornyelse og dybdevekst.
- Det går an å sette fokus på bestemte bønneemner i denne tiden, slik at man bruker mer tid dem enn man klarer til vanlig.

SYMBOLDBORD TIL PÅSKA >

4. Muligheter i den stille uke

Den stille uke er den viktigste uken i hele kirkeåret. Derfor er det så synd at vi har så mange fridager at vi fristes til å ha velfortjent ferie framfor å leve oss inn i påskebudskapet. Men dersom vi er litt bevisste, klarer vi nok å få til en god kombinasjon!

Det er fint å støtte opp om dette med symbolhandlinger hjemme, for da kan man gi hver eneste dag sitt særpreg. Se forslag i egen boks. Har man barn i hus, kan man i

løpet av uka lage en påskevei med lego, plastilina og andre effekter. På palmesøndag kan man lage bymuren i Jerusalem og plassere Jesus på et esel. På de neste dagene kan man lage Pilatusborgen, huset som Jesus og disiplene feiret nattverd i og Getsemanehagen. På langfredag kan man lage Golgatahøyden og plassere tre kors på den. På påskeaften kan man gjøre klar graven og legge Jesus i den. På påskedagen kan man åpne graven, og plassere en engel, tente lys og blomster foran den.

PALMESØNDAG	Grønn grein, evt. esel, kongekrone	Mark 11,1-11
MANDAG	Liten pisk	Mark 11,12-19
TIRSDAG	Åpen bibel	Mark 12,28-37 og 13,28-37
ONSDAG	Liten krukke, pung med mynter i	Mark 14,1-11
SKJÆRTORS DAG	Kalk, brødstykke, eventuelt lite fat, vaskeklut	Mark 14,12-25
LANGFREDAG	Kors, eventuelt tornekrone, fem røde roser	Mark 15,20-39
PÅSKEAFTEN	Lukket grotte, eventuelt hvetekorn	Matt 27,62-66; Joh 12,23-24
PÅSKEDAG	Åpen grotte, engel, eventuelt påskelilje, tent lys	Mark 16,1-14

5. Kontrastenes gudstjenester

Det er selvsagt de tre helligdagene som er viktigst i den stille uke. Både Palmesøndag, Skjærtorsdag og Langfredag har egne og særpregede gudstjenester. Det blir mer og mer vanlig å ha symbolmarkeringer i kirkene for å understreke dette. Det er fint å få med seg så mange som mulig av dem. Innholdet på disse dagene er velkjent, så her skal jeg bare framheve de store kontrastene de inneholder:

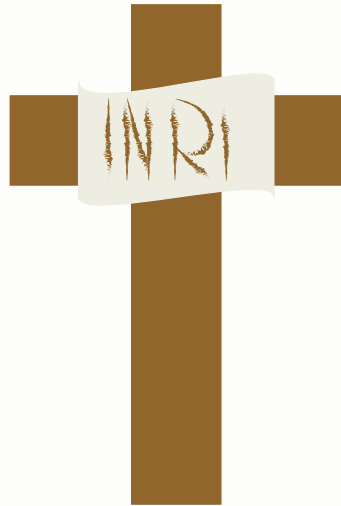
På *Palmesøndag* rir Jesus inn i Jerusalem som en konge. Selv om han hylles som konge av folket, er han ikke en krigerkonge høyt på en staselig hest. Han rir på et esel, det fredsæle dyret, for han rir inn mot lidelse og død.

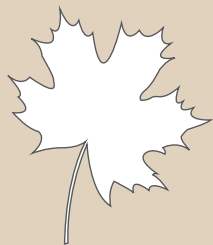
På *Skjærtorsdag* feirer Jesus sammen med en gruppe menn som han vet at i timene etter både skal forråde ham (Judas), fornekte ham (Peter) og flykte sin vei (alle de andre). Likevel lar han dem være de første som får del i det helligste måltidet som den kristne kirke siden har feiret. De får del i nattverden, som både kan rense dem, tilgi dem og gi dem fellesskap med seg.

På *Langfredag* leser vi Jesu lidelses historie, fra evangeliene etter tur hvert år, slik at vi på fire år har lest oss gjennom dem alle. Det er årets lengste tekstlesning. Når vi leser dem, kan vi spesielt merke oss den store kontrasten: Den menneskelige svakhet og ondskap skildres i tur og orden gjennom ulike skikkelser som vi kan kjenne oss igjen i. Det maner til selvransakelse. Samtidig får vi små glimt her og der av at dette skjedde fordi Jesus var så glad i oss at han ville frelse oss. Det inviterer til takknemlig og stille glede. Dersom vi ikke kommer oss til gudstjeneste den dagen, kan vi

ha stort utbytte av å avsette en time til å lese teksten i sakte stillhet og ettertanke.

PÅSKEFESTUKEN

Liturgisk farge er hvit

Hovedsiktet er å feire budskapet om Jesu oppstandelse.

På samme måten som julen, skal også påskebudskapet feires åtte dager til ende, slik at feiringen både starter og slutter med en gudstjenestedag. Påskefestuka er ikke så intens som julefestuka, men vi kan få med oss fire gudstjenester med ulikt preg.

Det blir mer og mer vanlig å ta opp den gamle skikken med *påskennattsgudstjeneste*. Dersom ikke din menighet har det, kan man i det minste en gang unne seg denne opplevelsen ved å kjøre til nærmeste kirke som har det. Dette var den store markeringen i oldkirken, og dette var den store dåpsdagen. Kirken lå i mørke inntil lysene ble tent ved midnatt. Vår gudstjeneste er også spesiell med lyssymbolikk, dåpspåminnelse og oppstandelsesglede.

Hos oss er det *påskedagens* gudstjeneste som er den store markeringen. Kanskje har man kunnet møte til en ottesang ved soloppgangstider? Men kl 11 er det stor jubelgudstjeneste med mange flotte påkesalmer, og kanskje avslutter man med å syng *Deg være ære* ute på gravplassen? Jesu seier over døden er vel den største begivenheten i verdenshistorien, så dette er dagen da det skal svært gode grunner til å ikke møte fram i kirken!

På *andre påskedag* fortsetter man feiringen ved å vri litt på innfallsvinkelen. Mens førstedagen setter fokus på det som faktisk hendte, settes fokus nå mer på hva det betyr for oss. Nå får vi høre om hva som skjedde da Jesus møtte

Emmausvandrene (1. rekke), disiplene (2. rekke) og Maria Magdalena (3. rekke). Men i mange kirker har man ikke hatt påskedagsgudstjeneste på søndagen, og da må det prioriteres nå.

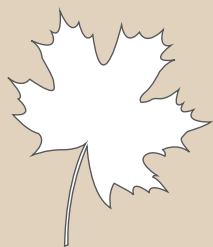
På *andre søndag* i påsketiden fortsetter dette temaet med at vi får høre hva som skjedde da

Jesus møtte fornekeren Peter (1. og 2. rekke) og tvileren Tomas (3. rekke). Siden vi nå avslutter påskefestuken, er også dette en gudstjeneste som fylles med glade påskesalmer. Det er nokså vanlig med familiegudstjeneste denne dagen, slik at alle aldre kan møtes i felles feiring.

Påskefest i hjemmet

Det er fint om denne uka også kan bli spesiell i hjemmet. Det er nokså utbredt å la barna få store påskeegg som er fylt med godteri. La oss vente med å gi dem det til første påskedags morgen, og la dem gjerne finne det selv gjennom en liten skattejakt. Så kan godtene knaskes utover uka.

Siste søndag kveld kan man ha en samling der man synger ut påsken med de sangene man liker best, og med å servere "himmelsk lapskaus" (dvs. fruktlapskaus med vaniljesaus eller is) for å minne oss på at Jesus åpnet veien til himmelgleden for oss.

PÅSKETIDEN

Liturgisk farge er hvit

Hovedsiktet er å framheve ulike sider ved hva det betyr at Jesus lever i dag.

Vi kan ikke slippe gleden over Jesu død og oppstandelse så fort. Den fortjener at vi bruker tid på å meditere over hva dette kan bety for oss. I fem søndager på rad får vi anledning til det. Fra gammelt av er dette kirkens lengste gledestid.

På de fire første søndagene er hele 10 av 12 tekster hentet fra Johannesevangeliet, som er kirkens hovedevangelium. Dessuten kan GT tekstene på de fem søndagene byttes ut med tekster fra Apostelgjerningene. De gir oss 15 ulike innblikk i hva Jesu oppstandelse og nærvær betydde i kirkens første tid. Kanskje kan vi spandere på oss en gang å lese disse i sammenheng for oss selv?

Tredje søndag i påsketiden kalles fra gammelt av for

hyrdesøndagen. Da blir vi minnet om at den levende Jesus vil være som en god gjeter i livet vårt. Han vil gi oss det vi trenger og føre oss fram gjennom livet på en trygg måte.

Fjerde søndag setter fokus på hvordan Jesus kan hjelpe oss til å takle viktige utfordringer i livet: Han kan vende sorg til glede (1. rekke), han kan hjelpe oss å elske hverandre (2. rekke) og han vil være veien, sannheten og livet for oss (3. rekke).

Femte søndag sette fokus mer på hva han betyr for menigheten: Han er vintreet som binder oss sammen (1. rekke), han gir kirken vekstkraft som et sennepsfrø og en surdeig (2. rekke), og han vil bevare oss og hjelpe oss til enhet (3. rekke).

Sjette søndag setter fokus på det som kanskje er det aller fineste: Siden Jesus lever, vil han høre på de bønnene vi ber, enten det gjelder egne behov (1. og 2. rekke) eller de temaer som er framme i Herrens bønn (3. rekke).

Påsketiden avsluttes med *Kristi Himmelfartsdag*. Jesus tar avskjed med disiplene og inntar den plassen som han har hatt siden oppstandelsen. Han er nå ved Guds høyre hånd og har derfor del i all Guds makt og også i hans evne til å være allestedsnærværende. Dermed er forutsetningene lagt for at Kirkens og misjonens tidsalder kan begynne. Men det går ennå ti dager før pinsefesten

kommer, og i mellom har vi *søndag før pinse*, som preges av forventning til det som skal komme.

Vi skal merke oss en spesielt fin side ved at Jesus tar plass ved Guds høyre hånd. Jesus har fremdeles sin menneskelige natur når han gjør det. Han er fremdeles både sann Gud og sant menneske. Dermed er dette en begivenhet som viser at himmelens porter åpnes for en representant for menneskeheten, og den blir et forvarsel om alle menneskers oppstandelse etter døden. Denne siden ved dagen gjør den til en fin avslutning av påsketiden!

D. Kirkehalvåret

PINSEFESTUKEN

Liturgisk farge er rød i pinsen, og hvit på treenighetssøndag.

Hovedsiktet er å feire Åndens komme som satte i gang kirkens og misjonens epoke.

Vi er ikke så flinke til å feire pinse i kirken vår. Ei langhelg med godvær i mai/juni blir ofte benyttet til avslapning og hytteliv, slik at kirkene er tommere enn ellers. Noen steder er kirkene helt fulle, men det skyldes at det er konfirmasjon, og da synger man sjelden pinsesalmer fordi de er ukjente for folk flest.

Åndens betydning i kirkens liv

Pinsen var opprinnelig en jødisk jordbrukshøytid som man feiret når man tok inn førstegrøden av kornhøsten. På Jesu tid ble innholdet i festen fornyet, og pinsen ble over tid knyttet mer til Sinai-hendelsene. Den ble

derfor en feiring av at jødene fikk det privilegiet å bli utvalgt til å holde Guds lov. Derfor var det gleden over Moseloven som ble mer og mer viktig i festen.

Den kristne pinsen ble en feiring med et helt annet syn på gudsforholdet. Det er ikke lovlydighet som er viktigst i den kristne kirken. Nå ble Ånden gitt til hver enkelt kristen, slik at man fikk en indre kraft til å leve gudslivet. De viktigste kjennetegnene på pinsedagen var treklangen *Ånden, dåpen og troen*: I den kristne kirke kalles man til omvendelse og tro, slik at man kan bli døpt og få tilgivelse og Åndens gave (Apg 2,38).

Vi sier ofte at pinsen er kirkens fødselsdag. Det er en god metafor som får fram at fra denne dagen av begynner en ny religion å bre seg i verden. Det ble en fin start med 3000 døpte, og kristentroen bredte seg raskt utover hele Middelhavsområdet. En ny epoke i Guds redningsaksjon for verden tok til. Det begynte med at disiplene fikk Ånden over seg som ildtunger, og at de fikk evne til å tale på andre språk enn de naturlig kunne (Apg 2,1-4). Det fortsatte med at nye i tur og orden ble døpt til å få Ånden som gave.

Pinsedagens budskap

Det er ikke så vanlig å feire *pinseaften* med gudstjeneste, så den kvelden har bare ei tekstrekke. Men det går an å lese tekstene om kvelden på egen hånd, for de får så klart fram kontrasten mellom det gamle og det nye: Jødene ble forpliktet til å holde loven da de ble Guds folk (2 Mos 24), mens Jesus inviterer alle tørste til å tro og få Ånden som gave (Joh 7).

Det er bare i Apg 2 at selve pinseunderet omtales, og derfor er det fint at det er valgfri lesetekst i alle tre tekstrekkene. Den fortellingen bør alltid leses på *pinsedagens* festgudstjeneste, gjerne etterfulgt av salmen Apostlene satt i Jerusalem (N13, nr 231). Når det gjelder evangelietekstene fra Johannesevangeliet, setter de fokus på ulike sider ved Åndens virke: Disiplene fikk Ånden før de ble satt inn i sin forkynnertjeneste (1. rekke), de fikk en talsmann som skulle hjelpe dem å tro på og elske Gud og holde budene (2. rekke), og de fikk en talsmann som skulle minne dem om alt det Jesus har sagt (3. rekke).

På *andre pinsedag* trekkes linjene videre. På pinsedagen var det bare jøder til stede, men nå får vi tre ulike lesetekster fra Apostelgjerningene som framhever betydningen av Åndens gjerning i misjonsarbeidet blant hedningefolk. Denne dagen bringer bare en nytt hovedsak fram i lyset, nemlig at Ånden

Ånden i Apostelgjerningene og hos Paulus

Dessverre er tekstrekkene for pinsen svært mangelfulle når det gjelder å få fram hele pinsens budskap. Når man alltid skal ha en evangelietekst som hovedtekst, er det ikke lett å finne tekster som tematiserer Åndens gjerning på en bred måte. Derfor bør vi i pinsen lese flere tekster enn de som er satt opp i tekstrekkene. Jeg vil særlig anbefale å gjøre det til en vane å meditere over innholdet i 1 Kor 12-13.

Lukas framhever gang på gang at kristne blir "fylt" av Ånden (Apg 4,8.31; 6,5.3; 7,55; 13,9), at de taler i tunger og profetisk tale (Apg 2,17-18; 10,46; 19,6; 21,4.11), at Ånden driver misjonsarbeidet framover (se Apg 8,29.39; 10,19; 13,2.4; 15,28; 16,6-7), og at de forkytter evangeliet med frimodighet (Apg 4,31; 6,10).

Det er likevel Paulus som klart utfolder hva Ånden gjør i kirken. Han er særlig utførlig i 1 Kor 12-14: Ånden virker den samme grunnleggende

bekjennelsen i alle kristne (12,3), han gir ulike nådegaver, både til vanlige og til overnaturlige tjenester (jfr listene i 12,7-11.28-30), og kjærligheten er den styrende åndsfrukten (jfr. kap 13; legeme-bildet i 12,14-26, og Gal 5,22).

Åndens kraft er altså avgjørende for både *troen*, *tjenesten* og *kjærligheten*. Derfor heter det så fint i Dagens bønn for første pinsedag: "... du som sendte din ild over disiplene pinsedag og gav dem visdom og *kraft*. Vi ber deg: Hold *troen* og *kjærligheten* brennende mellom oss, så vi frimodig forkytter evangeliet..."

Pinsen i hjemmet

Til forskjell fra advent og påske, har vi ikke faste skikker for å markere pinsen hjemme. Da er det fritt fram for kreativitet slik at hver familie kan finne sine faste symboler for kirkens fødselsdag, for Ånden som ild og due, og for misjonsoppdraget:

En svært enkel måte det kan gjøres på, er å tenne et stort Jesuslys på frokost- eller middagsbordet, og sette små telys omkring. Så kan hver av familiens medlemmer etter tur tenne sitt lys i Jesuslyset før det leses høyt fra 2 Kor 4,6 og 1 Pet 2,9, for å markere at Ånden setter oss i brann slik at vi kan bli bærere av Guds lys ut i verden.

Det går også an å ha noen røde ildtunger eller fuglefigurer i papp, som man kan dele ut til

alle slik at de kan puttes inn bak skjorta over hjertet, som et symbol på at Ånden bor i oss.

Det går an å blåse opp ballonger i mange slags farger, eller lage ei flagglenke med mange av verdens flagg, eller lage pappfugler i ulike farger. Disse kan henges i vinduet som et symbol på at pinsen kaller oss til å forkynne det gode budskapet over hele verden.

Det går an å invitere til ekstra god kaffe om ettermiddagen, og feire kirkens fødselsdag med marsipankake. Da kan man syng Hurra for deg for kirken, og etter at vi i siste linje har sunget ”si meg så, hva vil du mere”, kan man ha en kort samtale om det: Hva tror vi at kirken ønsker seg mer av oss det neste året?

også gjør sin oppgave blant ikke-kristne for å overbevise dem til tro (1. rekke). I 2. rekke får vi en tekst som antyder at det er Ånden som drar mennesker til tro, uten at

teksten nevner Ånden direkte. I tredje rekke får vi gjentatt teksten fra Pinseaften, den som setter fokus på at Ånden stiller vår tørst etter tro.

Treenighetssøndag

Den søndagen som avslutter pinsefest- uken, kalles treenig- hetssøndag. Den er som en bro over fra feiringen av Åndens komme til kirkens videre liv, og da er det to ting som understrekes:

Misjonsoppdraget blir klart framhevet, både gjennom Misjonsbefalingen (1.rekke) og ved Jesu ord om sendelse av disiplene som vitner for alle folkeslag (3. rekke). Dermed understrekes det tydelig hva som er hovedsaken ved kirkens liv i verden.

Dessuten har vi klare

formuleringer som forutsetter at *Gud er en treen Gud* både i dåpsordet (1. rekke) og i en bønn fra Jesus (2. rekke). Dette er en av de få anledninger i kirkeåret der det legges til rette for at vi kan tematisere treenighetslæren. Vi tror på en kjærlig Gud Fader, som frelste oss som Guds Sønn, og som er oss nær hver dag som Gud Hellig Ånd. Han er tre personer i ett vesen som lever i et fullkomment kjærlighetens fellesskap med seg selv. Gjennom kirkens misjonsarbeid ønsker han å dra oss alle inn i dette gode fellesskapet.

Treenighetstiden

Hovedsaken i den lange treenighetstiden er å utfolde de tre hovedtemaene som pinsen la opp til: Ved hjelp av Guds *kraft* skal vi leve i *troen* og *kjærligheten*. I den nye ordningen har vi fått en forsiktig tematisering i seks perioder. Innenfor disse avgrensede periodene kan perspektivet skifte noe fra søndag til søndag og fra tekstrekke til tekstrekke. Likevel kan vi for hver søndag stille oss følgende spørsmål:

- Hva framhever tekstene om *troen* som gave og som utfordring for livet?
- Hva framhever tekstene om livet i *kjærlighet*?
- Hva framhever tekstene om *kraft* og *utrustning* fra Gud?

2. TIL 6. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN DÅPEN OG KALLET

Liturgisk farge er grønn, men rød på Aposteldagen.

Hovedsiktet er å sette fokus på kallet vi har fått, og advare mot å svikte det.

Den første perioden i treenighetstiden setter fokus på noen grunnleggende sider ved det å høre til i kirken. Vi har fått et kall som vi ikke må svikte. Vi minnes om at nåden er grunnlaget, at vi har fine forbilder, og at vi har farlige fristelser å motstå.

På 2. søndag i er dåpen sentral. Den er grunnlaget for det å være en kristen. Den gav oss Guds nåde som gave, og det forventes at vi tar den som et kall til å leve et kristent liv.

På 3. søndag settes fokus på det kallet vi har fått, og som vi må ta stilling til: Det kan sammenlignes med at vi er invitert til et stort gjestebud, men da må vi ta imot innbydelsen og komme (1. rekke). Disiplene ble kalt på mange ulike måter, men alle

svarte med å komme til Jesus (2. rekke). Det kreves ingen spesielle kvaliteter av oss, for egentlig er barna de beste forbilder i det å ta i mot Guds rike (3. rekke).

På 4. søndag blir vi minnet om at vi må overvinne fristelser som kommer fra vårt indre. Det kan koste å leve som en kristen, fordi det utfordrer makeligheten og egoismen vår. En rik, ung mann var ikke villig til å gi opp rikdommens goder (1. rekke). Kristen tjeneste handler mange ganger om å fornekte seg selv og ta sitt kors opp (2. rekke). Gud trenger oss som trofaste tjenere, for høsten er stor og arbeiderne få (3. rekke).

5. søndag er en søndag for advarsler. Vi blir minnet om at det finnes falske profeter som

ønsker å villedde oss, og at vi hovedpersoner som forbilder møter fristelser til å leve i strid for oss. Jesus valgte ikke ut med Guds vilje. Vi må være supermennesker til å bli på vakt mot falske forkynnere kirkens grunnleggere, for to av (1. rekke), vi må unngå å bli dem ble kalt "tordensønner", falske disipler som bygger på og en av dem var i stand til å sandgrunn (2. rekke), og vi må forråde Jesus (3. rekke). Peter lete opp og formane søsken var en syndig mann, men han som lever i synd, slik at de ikke opplevde et stort fiskeunder faller fra (3. rekke). da han var lydig (1. rekke).

6. søndag kalles også Peter var også den som karest Aposteldagen. Den forstod hvem Jesus var, slik at han satte ord på det på en har pinsens rødfarge, måte som for alltid vil være fordi den holder fram pinsens kirkens grunnvoll (2. rekke).

7. TIL 10. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN NÅDE SOM GAVE OG UTFORDRING

Liturgisk farge er grønn

Hovedsiktet er å sette fokus på at nåden er kirkens grunnlag og ideal for livsførsel.

Det er nåden som alltid må være det sentrale i en kristen kirke. Gud møter oss med sin nåde, og da forventer han at vi møter hverandre med raus nåde, i stedet for å forakte og fordømme hverandre. Denne perioden setter søkelys på ulike sider ved dette doble temaet.

7. søndag tar fram tre nydelige bibelsavsnitt om hvordan Gud søker etter mennesker som på ulikt vis trenger hans hjelp: Gud er som en gjeter som leter etter en bortkommen sau eller som en kvinne som leter etter en savnet mynt (1. rekke). Jesus ser den rike Sakkeus i treet og

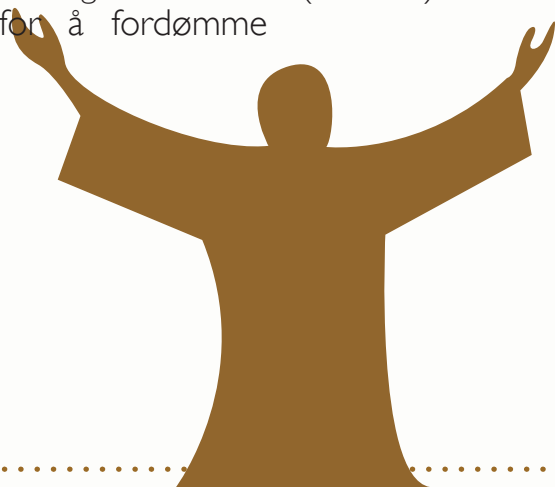
tar inn hos ham (2. rekke), og han kaller fram en kvinne som hadde store blødninger og ble helbredet (3. rekke). Dermed lærer vi at kirken er til for både bortkomne, foraktede rikfolk og de som har store plager i livet.

8. søndag setter fokus på at når Gud tar i mot oss med stornåde, er det naturlig at vi tjener Ham med alt vi har. Det konkrete eksemplet som holdes fram, er en fattig enke som ofret alt hun eide, og det utfordrer oss til villig givertjeneste (2. rekke). Den grunnholdningen som vi utfordres til å ha, er å tjene Gud av et udelt hjerte (1. rekke) og å elske både Gud og vår neste (3. rekke).

9. søndag setter fokus på at kirken er til for å gi mennesker hvile, ikke for å fordømme

dem. Jesus ønsker å gi hvile til alle som bærer tunge byrder (1. rekke), han utfordrer oss til ikke å fordømme hverandre (3. rekke), slik som han heller ikke fordømte kvinnen som ble grepet på fersk gjerning i ekteskapsbrudd (2. rekke).

10. søndag setter fokus på hvor avgjørende tilgivelse er i kirken. Den er så avgjørende at dersom ikke vi tilgir hverandre, vil ikke Gud stå ved sin tilgivelse av oss (3. rekke). Jesus demonstrerte tilgivelse ved å bli med i selskap hos en foraktet toller og hans venner (1. rekke). Han satte saken på spissen ved å gi et advarende eksempel, nemlig i liknelsen om tjeneren som ble ettergitt en stor gjeld, men som ikke var villig til å ettergi en liten gjeld hos en medtjener (2. rekke).

11. TIL 15. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN GUDS TJENERE

Liturgisk farge er grønn

Hovedsiktet er å holde fram ulike sider ved det å være tjener for Gud

På 11. søndag i treenighetstiden skiller 1. rekke seg ut: Den setter fokus på at Israel er det utvalgte folket som har en særstilling i Guds frelsesplan. Dermed blir kirkens kall til å drive misjon blant jøder særlig framhevet hvert tredje år.

Ellers er det litt ulike forhold ved tjenesten som holdes fram. Vi får satt fokus på 14 ulike sider ved den, og det er ikke lett å finnes felles temaer på hver enkelt søndag for alle tekstene. Her er det nok best å følge temaene fra søndag til søndag i hver tekstrekke for seg.

I 1. rekke er det følgende forhold ved tjenesten som holder fram:

- Når vi tjener Gud, trenger vi ikke være bekymret, for Gud sørger for oss (12. søn).

- Vi får utdelt talenter til tjenesten, og skal forvalte dem godt (13. søn).

- Vi er som vingårdsarbeidere, som alle får den samme lønnen (14. søn).

- Vi har et stort ideal: Å elske våre fiender og være fullkomne i godhet (15. søn).

I 2. rekke er det følgende forhold som holdes fram:

- Vi har stor frihet fra alle slags menneskebud i tjenesten (11. søn).

- Vi kalles til å sette inn alle ressursene våre, slik som disipler og kvinner gjorde (12. søn).

- Vi kalles til å være trofaste tjenere og kloke forvaltere (13. søn).

- Fra en side sett skal vi betrakte oss som unyttige tjenere som bare gjør det vi plikter (14. søn).

- Midt i tjenesten, er det viktig å ta seg tid til å la oss betjene av Jesus, slik Maria gjorde det (15. søn).

I 3. rekke er det følgende forhold som holdes fram:

- Sanne tjenere blir i Guds ord, og det gjør oss virkelig fri (11. søn).
- Som den samaritanske kvinne, skal vi vitne om hva Jesus har gjort for oss (12. søn).
- Vi er mer enn tjenere, vi kalles Jesu venner som skal bære frukt som varer (13. søn).
- Jesu tjenere må forsake, men vil få stor lønn i det evige liv (14. søn).

• Hovedoppgaven er å elske hverandre slik som Jesus har elsket oss (15. søn).

I *Dagens bønner* for denne tiden, prøver man på å finne overgripende temaer. Da ber vi på 11. søndag om å få leve i friheten som Jesus gir, på 12. søndag om å få leve i tillit til Guds omsorg, på 13. søndag om å forvalte med visdom og på 14. søndag om at Gud må styrke oss i tjenesten for ham og hverandre.

16. TIL 18. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN TO STORE HÅP

Liturgisk farge er grønn

Hovedsiktet er å holde fram to store håp vi har som kristne midt i en ofte mørk verden.

Håp om helbredelse og evig liv.

Den viktigste søndagen i denne perioden er 17. søndag i treenighetstiden, som vi ofte kaller for *høstens påskedag*. Den kommer som et lysstreif fra himmelen til oss når vi opplever at naturen dør og dagene blir kortere. Vi får høre

om de tre dødeoppvekkelsene som Jesus gjorde mens han levde: Lasarus (1. rekke), enkens sønn i Nain (2. rekke) og Jairus datter (3. rekke). De var en forsmak på Jesu egen oppstandelse på påskedagen, den som for oss er en garanti

for at også alle som tror skal stå opp til evig liv.

Denne søndagen omkranses av søndager som på den ene side setter fokus på motstand som kristne må tåle, både med

forfølgelse (16. søn i 2. rekke) og kritikk (16. søn i 3. rekke). På den andre siden settes fokus på at Jesus har makt til å helbrede ulike former for sykdom og plager (16. søn i 1. rekke og alle rekker 18. søn).

19. TIL 22. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN LIVET I VERDEN

Liturgisk farge er grønn

Hovedsiktet er å fortsette tematikken fra 11. til 15. søndag, nemlig holde fram ulike sider ved livet i Guds verden.

19. søndag i treenighetstiden legger på ny en slags *grunnvoll*, fordi den framhever hvor radikale krav vi kristne har fått. Vi har fått en ufortjent stor nåde av Gud, og derfor utfordres vi nok en gang til ikke å spare på noe i tjenesten for ham. Vår rettferdighet skal være enda større enn de frommeste skriftlærde praktiserte (1. rekke), vi er kalt til å gjøre Guds vilje (2. rekke), og til å følge Jesus slik at vi setter ham først av alt (3. rekke).

20. søndag setter lys på de *næreste relasjonene* vi lever i, nemlig forholdet til venner (1. rekke), til ekteskap og familie (2. rekke), og til barn spesielt (3. rekke).

21. søndag setter lys på kristnes rolle i *samfunnet*. Vi skal være pålitelige samfunnsborgere (1. rekke), vi skal bruke pengene våre til å hjelpe fattige som Lasarus (2. rekke), og ikke samle rikdom bare til oss selv, slik som den rike bonden feilaktig gjorde (3. rekke).

22. søndag avslutter perioden med å vende tilbake til det generelle igjen: Vi utfordres til å være gode mennesker som bærer god frukt, særlig med tanke på hvordan vi bruker tungen vår (1. rekke). Vi

utfordres til å leve som lysets barn fordi vi tror på Jesus som lyset (2. rekke). Vi utfordres også til å vise en nestekjærlighet som ikke kjenner noen grenser, slik som den barmhjertige samaritan gjorde det (3. rekke).

SØNDAGENE I NOVEMBER HELGENSKAREN OG DOMMEN

Liturgisk farge er grønn, og hvit på Allehelgensdagen

Hovedsiktet er å sette fokus på hvordan kirkens tid skal ende: Jesus skal komme igjen for å dømme, og pilegrimer skal få oppleve å bli helgener i Guds rike.

Vi er kommet til toppen av kirkeårets tre. Vi skal tematisere det som skal finne sted ved historiens avslutning. Selv om bibeltekstene ikke er så mange, og ofte også flertydige, så beskriver de et bestemt hendelsesforløp: Det skal komme en lidelsestid, Jesus skal komme igjen, alle døde skal stå opp, Jesus skal dømme alle, noen til evig fortapelse, andre til et evig liv i Guds rike. Derfor er trekronen også på kirkehalvårets side svært stor og brer seg høyt opp og vidt utover!

Etter gammel skikk skal november innledes med Allehelgensdagen der vi skal la oss inspirere av å tenke på alle de kristne som har gått foran oss gjennom døden og inn i Guds evige omsorg. Vi skal se dem for oss som en store hvit flokk (1. rekke) og som en sky av vitner (2. rekke). Noen av dem har vi kjent mens de levde, og nå kan vi takke for hva de har betydd for oss. Håpet skal males for oss på en slik måte at vi satser alt på å bli med i

helgenflokket sammen med dem. Da får vi høre hvordan de levde her på jorden, både i form av saligprisninger (1. og 3. rekke) og i form av en formaning om å leve som lys og salt i verden (2. rekke).

Den siste søndagen i kirkeåret faller på siste eller nest siste søndag i november. Den kalles *Domssøndagen* fordi den skal minne oss om at vi må passe

på å leve livet vårt slik at vi kan frikjennes i Guds store dom. Vi blir utfordret av to store domsliknelser fra Matt 25 (1. og 2. rekke) og av et ord i Joh 9 om at Jesus er kommet for å dømme (3. rekke). Denne dagen kalles også *Kristi kongedag*, for han dømmer med kongelig myndighet. Mens markeringen på Allehelgensdagen utfordrer oss ved å peke på den evige gleden vi har å se fram mot,

Allehelgensdag og Alle dødes dag

I gammeltidvarmansværtneye med å skille Allehelgensdagen fra minnet om alle døde, for det er to forskjellige grupper: Helgenene er de som har dødd som troende kristne, og det gjelder dessverre ikke alle døde. Derfor feiret man Alle dødes dag på en annen dag enn Allehelgensdagen.

I våre dager har disse glidd sammen i norsk folkekirkeliv. Mange menigheter inviterer alle pårørende etter siste års gravferd til gudstjenesten om formiddagen. Men da blandes kortene: Fokus må

legges mer på det å trøste de som savner sine, enn på å holde fram forbilder i det å leve i tro! Dermed frarøves mange menigheter hovedsaken med Allehelgensdagen!

I den nye ordningen skal dette bli lettere å holde fra hverandre igjen. Nå har vi fått en egen ordning for Minnedag med egne teksttrekker. Dermed kan man velge å skille dem på to ulike søndager, eller kanskje bedre: Man kan ha Allehelgensdag på formiddagen og Minnedag på kveldstid, mens lyset fra mange fakler på gravene skinner i kveldsmørket.

utfordrer denne dagen oss ved på peke på det domsalvoret vi må forberede oss på å gå gjennom først.

Dette temaet er som regel framme også på en av de andre søndagene i november. Enkelte år kan påsken komme så sent at vi får 23. søndag i treenighetstiden i november. Da tas ulike sider ved dommen opp, og særlig i tredje rekke advares det om at dagen kan komme over oss uventet og plutselig (Matt 24). Andre rekke understreker at alle skal komme fram fra gravene: Noen skal stå opp til livet, andre til dom (Joh 5).

Andre år kan påsken ha vært så tidlig at vi i november får med oss noen av de søndagene som det ikke ble plass til i Åpenbaringstiden. Da blir 6. søndag i Åpenbaringstiden omdøpt til 24. søndag i treenighetstiden, en søndag som setter fokus på at den som vil frikjennes i dommen, må holde fast på at det bare er Jesus som har det evige livs ord (1. rekke). Vi utfordres til å leve som tjenere som er rede til å møte sin Herre når han kommer (2. rekke), for Jesus kommer med stor makt og herlighet etter en tid med lidelser (3. rekke).

DATOFESTEDE MERKEDAGER

Noen ganger brytes dette kirkeårsmønsteret av andre viktige hensyn. Det er utarbeidet ferdige tekstrekker for viktige merkedager som hvert år faller på bestemte datoer. De årene disse faller på en søndag, viser det seg at det ofte er merkedagenes tekster som får forkjørsretten. Det gjelder følgende gudstjenester:

- *17.mai* er den viktigste av disse dagene. Når nasjonaldagen faller på en søndag, sier det seg selv at søndagen må brukes til å takke Gud for frihet og fred, og til å formane til å leve slik at vi fortsatt kan ha det godt i landet.
- *1. mai* er også en viktig dag i mange deler av landet. Da vil kirken stå sammen med arbeiderbevegelsene i kampen for rettferdighet i samfunn og arbeidsliv, både her i landet og

i den store verden.

- *Olsokdagen* 29. juli er en dag for å la seg inspirere av kristenarvens betydning.
- I mange deler av landet er det viktig at kirken er med på å markere *Samefolkets dag* 6. februar.
- *Sankthansdagen* 24. juli markeres kanskje ikke så mange steder på datoen, for det er kvelden 23. juni som tiltrekker seg mest feiring. Men når dagen faller på en søndag, er det verdt å feire fødselsdagen til Døperen Johannes.

Vi har også fått egne tekster for noen merkedager som ikke har stor utbredelse hos oss: *Kyndelsmesse* 2. februar skal markere at Jesus ble tatt med til tempelet 40 dager etter fødselen. Teksten er Simeons lovsang som proklamerer

at Jesus skal bli et lys for hedningene. Derfor hører det med å ha lysprosesjon inn i et mørkt kirkerom. *Mikkelsmesse* 29. september setter fokus på englenes oppgaver til beste for oss. *Reformasjonsdagen* 31. oktober er en dag for

å markere betydningen av Luthers reformasjon av kirken med hans hovedtekst Rom 1,16-17 som pretekst. Men jeg tviler på at noen av disse dagene har sterk nok tradisjon til å overstyre kirkeåret når de faller på en søndag.

TEMADAGER

Vi har også temadager som man står fritt til å bruke, og da kan de plasseres på de søndagene som passer best i menighetens liv. De mest kjente er nok *Lysmesse*, *Høsttakkefest* og *Bots- og bønnedag*. Her er det slik at lysmessene som regel legges på kveldstid i advent, mens høsttakkefesten nå ofte erstattes av en ny temadag for skaperverket, gjerne om høsten. *Bots- og bønnedag* var tidligere fast plassert på siste søndag i oktober, og det blir

nok fortsatt vanlig i de fleste kirker.

Vi har dessuten fått nye temadager for saker som kirken har vurdert som så viktige at de fortjener spesiell oppmerksomhet:

- *Minnedag* er en viktig del av kirkens tilbud i sorgarbeidet ovenfor pårørende som har mistet en av sine kjære det siste året. (I tillegg er det utarbeidet forslag til ordninger for sørgegudstjenester ved katastrofer av ulike slag, men

det er ordinger som må tilpasses hver enkelt situasjon).

- *For skaperverket* kan delvis erstatte en høsttakkefest, og da setter man et skarpere fokus på den store utfordringen vi har i det å ta vare på jorda vår.
- *For kristen enhet* setter fokus på den viktige oppgaven vi kristne har for å arbeide for at ulike kirkesamfunn kan stå mest mulig sammen.

- *For rettferdighet og fred* fokuserer på den enorme oppgaven vi har for å skape forhold for menneskeverdige liv i så mange land som mulig.

- *For forfulgte* fokuserer på kristne som blir forfulgt for sin tros skyld, noe som skjer i et omfang som aldri tidligere har vært så stort.

E. Avslutning

To sider på samme tre

Nå har vi i tankene beveget blikket oppover kirkeårstreet fra to kanter. Av pedagogiske hensyn har jeg skilt fra hverandre det som egentlig hører sammen, for det er samme treet hele tiden. Budskapet i de to sidene griper over i hverandre. Når vi leser en tekst som handler om hvem Jesus er og hva han har gjort for oss, finner vi nesten alltid også utfordringer til hvordan vi kan leve. Når vi leser en tekst med fokus på livet som Jesu etterfølger, inneholder den også som regel noe viktig om hva Jesus har gjort for oss. Derfor kan vi spørre til hver eneste tekst:

- Hva sier teksten om hva Jesus ville og gjorde?
- Hva sier teksten om Jesu gave til oss og utfordring til oss?

I Jesushalvåret ligger vekten på det første spørsmålet, mens det andre klinger med. I kirkehalvåret er det motsatt.

Greinene kunne vært flere

På kirkehalvårssiden kunne vi hatt mange flere greiner. Det er bare den aller første starten av kirkens liv som er beskrevet i NT. Nesten hele kirkehistorien har derfor utfoldet seg etterpå. Det ligger mye fin inspirasjon i å bli kjent med viktige personer og hendelser fra disse århundrene også. Derfor er det slik at det katolske kirkeåret er flettet sammen med et helgenår, der mange kjente helgener har fått sine merkedager. Vi har bare tatt med Hellig Olav på en egen dag og nøyd oss med å samle minnet om de andre på Allehelgensdagen.

Det er fint i kirkehalvåret å satse på å få med seg inspirasjon fra kirkens store kvinner og menn også. Noen forslag til bøker står helt sist i heftet. Men vi kan også la oss inspirere av vanlige kvinner og menn fra vår tid som forteller oss om hva

troen har betydd i livet deres. De kristne forlagene gir hvert eneste år ut nye bøker med slikt innhold. Kanskje vi skulle bestemme oss for å lese minst ei slik bok hvert år?

Livstreet

Livstreet er et kjent motiv i mange religioner. Det står med røttene dypt plantet i jorda og strekker seg mot himmelen. Her i nord kalte vi Livets tre for Yggdrasil, Maorifolkets livstre var Caori. Det eldste folket på jorden, Buskmenn (Sanfolket) i Sør Afrika, har sitt Livstre, og Mayaene hadde en forestilling om at Verdenstreet eksisterte på et gigantisk kosmisk plan. Livstreet forbinder jorden med himmelen.

Slik kan vi tenke om bibellesning på kirkeårsmetoden. Den gir oss kontakt med himmelsk historie og gudsnærvær. Lønnetreet står med røttene dypt plantet i jorda, og strekker trekronen mot himmelen. Det lever av sol og regn som kommer ovenfra. På tilsvarende vis leser vi Bibelen med røttene dypt plantet i jorda,

fordi vi er mennesker som vil ta det vanlige livet på alvor. Vi strekker oss mot himmelen for å ta i mot et budskap ovenfra som både kan trøste oss og inspirere oss til å leve.

Lønneren er stor

Jeg har forsøkt å se for meg kirkeårstreet som et stort lønnetre, fordi det er så høyreist og flott, har så mange greiner å klatre i, og har så fine farger om høsten. Men jeg gjør det også for å kunne spille litt på navnet: Det gir stor lønn å bli godt kjent i dette treet. Lønneren er at vi får både motivasjon og kraft til å leve for Gud her i livet, og et stort håp for livet etter døden. La oss jevnlig beundre dette treet fra ulike vinkler. Da får vi god hjelp til å holde troen levende. Da får vi god hjelp til å gjøre Bibelen, verdens viktigste bok, til den viktigste boka som jeg tolker mitt eget liv i lys av.

Tillegg

Hjelpstoff til kirkeårets tekster

Til kirkeårets tekster finnes det mye hjelpstoff på ulike nivå. Vi må velge det som vi har tid og lyst til:

På et enkelt nivå

- Mari og Paul Erik Wirgenes: *Fra søndag til søndag*. Disse bøkene fra Verbum forlag finnes i 3 bind, et til hver tekstrekke. Her finnes korte avsnitt med lesehjelp til alle tre tekstene som hører hver søndag til, noen spørsmål til samtale, en kort meditasjon og en liten bønn.
- Avisen *Vårt Land*, har hver fredag ei dobbeltside med tekster og betraktninger til hver søndag.
- På internett kan vi finne enkle søndagstanker både på sidene til kirken.no og nettkirken.no.
- En god hjelp til å finne hovedtemaet for hver søndag, finner vi i *Dagens bønn*, som blir endelig vedtatt på kirkemøtet i 2014. Den finner

vi i *Vårt Land* om fredagene, og vi finner antakelig hele lista på kirken.no, under reformer/gudstjenestereformen. Derfra kan man printe ut alle bønnene og ha det som vedlegg til dette heftet.

For de som ønsker større dybde:

- Sjur Isaksen: *Ordet gjennom året*. Disse bøkene fra Verbum forlag finnes i 3 bind, et for hver tekstrekke. Her finnes bare hjelp til evangelietekstene, men den er til gjengjeld mer innholdsrik, den dveler spesielt ved et hovedord, og den gir spørsmål til ettertanke.
- Olav Skjevesland: *Den gode jord. Ord til tro. Ord til vekst. Det levende vannet. En åpen dør*. Disse fem bøkene er gitt ut på Verbum forlag. Den første boka er viet evangelietekstene i første rekke, de to neste andre rekke, og de to siste tredje rekke. Disse gjennomgangene er svært grundige og innholdsrike.

- På internett kan man orientere seg ut fra sidene på tekstboken.no. Her har hver kirkeårsdag fått sitt nummer, og sidene har et mangslungent innhold. Det er svært varierende innhold og kvalitet på de ulike linkene, men den som har tålmodighet til å klikke seg inn på ulike alternativer, finner sikkert ut hva man selv kan ha glede av.

Utdypende om kirkeåret

Den som vil vite mer om kirkeåret med dets mange skikker og betydninger, kan lese følgende bøker:

- Peter Haldorf: *Hellig år. En vandring gjennom kirkeåret*. Luther 2012. Her finner man en bred omtale av bakgrunn og skikker for de fleste søndager både i lutherske, katolske og ortodokse kirker.
- Gunnar Danbolt: *Vi så hans herlighet. Ikoner av Hæge Aasmundtveit*. Avenir 2003. Her belyser vakre ikoner kirkeårets ulike faser på en betagende from måte, i tillegg til at Maria-fester og helgener også vies oppmerksomhet.

- Kristin Solli Schøyen: *En kurv til min datter*. Avenir 2003. Her finner man mye praktisk om hvordan man kan la kirkeåret og andre merkedager prege hjemmet.

- Birger Sivertsen: *MariVassause og den hellige Margareta. Gamle norske merkedager*. Andresen & Butenschøn 1998. Denne boka presenterer alle den norske primstavens ulike merkedager gjennom året, med all slags overtro og ulike skikker som var knyttet til dem.

- Julie Waaler Eckhoff: *Helgener gjennom tidene. Fakta og legender*. IKO-forlaget 2000. Her presenteres kort biografien, legendene og fortellingene som er knyttet til 25 store helgener fra alle tider; med angivelse av de 29 datoene navnene deres er knyttet til.

LØNNETREET

I nesten alle verdens land kan vi finne mennesker som leser i Bibelen, for den boka er oversatt til nesten 500 språk i sin helhet, og til over 2500 språk i utdrag. Når kristne av alle folkeslag leser i den boka, tror vi at den er Guds ord til oss, og at den er kirkens aller største skatt. Det er mange måter å lese Bibelen på. Dette heftet handler om en av dem, nemlig å lese Bibelen i lys av kirkeåret. Det trenger ikke ta så lang tid hver uke, men i løpet av tre år kan man få med seg mer enn 660 av de viktigste tekstene. Vi får en fin sammenheng mellom disse tekstene dersom vi sammenligner dem med røtter, greiner og bladverk på et stort lønnetre.

*

Dette heftet inngår i en serie som vil gi dypere forståelse av rikdommene i både trosbekjennelse, Herrens bønn, budene, liturgien, kirkeåret og menighetslivet. Heftene er skrevet av Kjell Arne Morland som er sokneprest og bor på Melhus. De kan også lastes ned fra internett og leses på lesebrett.

se <http://kamorland.morland.no>